

Концептуалізація базових понять у контексті державного управління розбудовою екологічної держави

Машненко К. А. Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Проаналізовано зміст концептів «природа», «природа людини», «природа держави» та «природа суспільства». Обґрунтовується, що дуалістичний погляд на природу людини й держави повинен бути переосмислений у контексті більш широкого тлумачення змісту та обсягу поняття «природа людини», від якого похідним чином конструюється концепт «природа держави».

Продемонстровано, що державність обумовлена доцентровими тенденціями, ієрархізацією інтегративно-субординаційних зв'язків у суспільстві, державним управлінням, яке може мати примусовий характер. Природа суспільства найвиразніше репрезентується у місцевому та громадському самоврядуванні й уособлює переважно зовсім іншу, відцентрову тенденцію. Остання у крайніх свої проявах може навіть набувати сепаратистського та автономістського характеру щодо державності. Така суперечність у взаємодії держави й суспільства, тобто єдність і боротьба доцентрової та відцентрової тенденцій, внутрішньо властива суспільному організму, первісно закладена в природу соціуму.

Доведено, що рухливими є не лише гносеологічні, суб'єктивні межі розуміння концептів «природа людини» та «природа держави». Динамічними є й онтологічні, об'єктивні межі описуваних зазначеними поняттями феноменів, оскільки еволюційно людська природа не є первісно й доконечно задана еволюцією.

Ключові слова: держава; державне управління; людина; суспільство; екологічна держава; екологічна політика

Conceptualization of basic concepts in the context of state management by development of environmental state

Mashnenkov K. A. Dnipropetrovsk regional institute of public administration of National academy for public administration under the President of Ukraine

The content of concepts «nature», «human nature», «nature of the state» and «nature of society» are analyzed. It is substantiated that the dualistic view of the nature of man and state should be redefined in the context of a broader interpretation of the meaning and scope of the concept of «human nature», from which the concept of «nature of the state» is constructed in a derivative way.

It has been shown that statehood is due to centripetal tendencies, the hierarchy of integrative subordination relations in society, and state administration, which may have a coercive character. The nature of society is most clearly represented in local and public self-governance and represents a completely different, centrifugal tendency. The latter, in its extreme manifestations, may even acquire a separatist and autonomous character of statehood. Such a contradiction in the interaction of the state and society, that is, the unity and struggle of centripetal and centrifugal tendencies, inherent in a social organism, originally laid down in the nature of society.

It is proved that moving are not only epistemological, subjective limits of understanding of the concepts of «human nature» and «nature of the state». There are also dynamic ontological, objective boundaries described by the above concepts of phenomena, since evolutionarily human nature is not primitive and definitely given by evolution.

Keywords: state; state administration; person; society; ecological state; ecological policy

Концептуалізація базових понять в контексті державного управління розвитком екологічного державства

Машенков К. А. Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

Проаналізовано зміст понять «природа», «природа людини», «природа державства» та «природа суспільства». Обґрунтовується, що дуалістичний погляд на природу людини та державства повинен бути переосмислений в контексті більш широкого трактування змісту та обсягу поняття «природи людини», з якого виводиться поняття «природа державства».

Продемонстровано, що державність обумовлена центростремітельною тенденцією, ієрархізацією інтегративно-субординаційних зв'язків в суспільстві, державним управлінням, яке може мати примусовий характер. Природа суспільства чітко представляється в місцевому та суспільному самоуправлінні та олицетворяє переважно зовсім іншу, центробіжну тенденцію. Остання в крайніх своїх проявах може навіть набувати сепаратистського та автономістського характеру державності. Таке протиріччя в взаємодії державства та суспільства, тобто єдності та боротьби центростремітельною та центробіжною тенденціями, внутрішньо присущим суспільному організму, вперше закладено в природі соціума.

Доказано, що рухомими є не тільки гносеологічні, суб'єктивні межі розуміння понять «природа людини» та «природа державства». Динамічними є й онтологічні, об'єктивні межі описуваних вказаними поняттями феноменів, оскільки еволюційно людська природа не є вихідною та постійно задана еволюцією.

Ключові слова: державство; державне управління; людина; суспільство; екологічне державство; екологічна політика

Постановка проблеми.

Розвиток теорій та практик державного управління, якщо не в явній, то обов'язково в імпліцитній формі ґрунтується на певному типі розуміння таких понять, як «природа», «природа людини», «природа держави» та «природа суспільства». Експлікація зазначених концептуалізацій дуже часто не здійснюється тому, що суб'єктам державно-управлінських теорій та практик вони здаються самоочевидними постулатами, до обговорення яких зайвий раз звертатися немає необхідності. Однак будь-яка самоочевидність відносна і рано чи пізно виникає ситуація зіткнення з альтернативними варіантами трактування природи таких феноменів, як людина, суспільство та держава. Так, наприклад, ще не так давно рабство вважалося природним явищем, а наразі в найбільш розвинутих країнах із демократичною ідеологією протирабство поділу суспільства на рабів та рабовласників також не викликає сумнівів у найширшому загалу.

Зазвичай перегляд визначень понять «природа людини» та «природа держави» викликається кардинальними змінами у

цивілізаційному розвитку, що означає перехід державотворення та соціогенезу на новий етап культурно-історичного розвитку, який сьогодні називають по-різному, але найчастіше інформаційним суспільством, яке приходить на зміну індустріальному. Зокрема, сьогодні це зумовлено як появою нового виміру існування людини у контексті віртуальної реальності, так нарощування масштабів антропогенних змін реальної довкілля за межу, коли питома вага в ній соціосфери та техносфери почала виразно перевершувати біосферну складову.

Це ставить питання про те, чи відповідає таке довкілля людині як продукту еволюції природи і чи є вже людина людиною. Наукова та буденна рефлексія окресленої проблеми нині все виразніше поляризується, з одного боку, у напрямку збереження людини природної і, відповідно, коригування її розвитку техно- та соціосфери, а, з іншої сторони, ґрунтується необхідність перетворення людської природи під нові умови існування в контексті експоненціальної експансії техносфери.

Зазначена різновекторність починає породжувати дивергентний семантичний

дрейф таких засадничих концептів теорії та практики державного управління, як «природа людини» та «природа держави», який поки що лишається на периферії уваги (а нерідко й за периферією уваги) наукових державно-управлінських розвідок. Водночас міждисциплінарний ракурс погляду на викреслену проблему показує, що передумови для державно-управлінського осягнення проблеми концептуалізації феноменів людини, природи, суспільства та держави вже добре визріли.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концептуалізація феноменів суспільства та держави у державно-управлінському ракурсі здійснювалася у наукових роботах Є. В. Бурлай [2; 3], Т. О. Бутирської [2; 3], Т. В. Гайвоноської [4], О. В. Грищук [6], Є. П. Євграфова [7], О. Л. Львова [10], Н. В. Мамченко [11], С. П. Рабінович [18], Г. Б. Сорока [19].

Державно-управлінські теорії демократичного гатунку беззаперечно й однозначно декларують свою гуманістично-орієнтовану аксіологічну позицію, де людина виступає найвищою цінністю державотворення та державного управління [2; 3; 6; 7], а все інше, і в тому числі природа та технології, підпорядковуються служінню людині. Водночас держава не менш чітко заявляє про пріоритетність науково-технічного поступу та подальшої розбудови техносфери, інформаційного суспільства. Більше того державність все більшою мірою технологізується, інформатизується й виходить на рівень електронного врядування, створення того, що, якщо користуватися термінологією Б. Гейтса, є електронними нервовими системами органів публічної влади [5], що дає підстави говорити про наявність не лише гуманістичного, але й увиразнення альтернативного трансгуманістичного вектору державного будівництва в сучасну епоху [13: 15-17]. Це породжує ситуацію дилемності, оскільки тоді на вершину аксіосфери піднімається цінність техніки, під яку перелаштовується людська природа а природне середовище витісняється техносферою.

Зважаючи на сказане вище, метою даної статті буде переосмислення концептів «природа людини» та «природа держави» у кон-

тексті новітніх викликів до теорії та практики державного управління, які виникають на нинішньому етапі суспільного розвитку та державотворення.

Виклад основного матеріалу.

Вживання терміну «природа» відзначається неоднозначністю. Мова може йти про природу чогось (наприклад держави, права, глобалізації) і тоді є близьким до понять «сутність», «походження», «провідна детермінанта» тощо. Друге значення торкається навколишньої дійсності, що первинно протистойть людині і не є її творінням. Цей аспект репрезентується зазвичай у контексті бінарної опозиції «природне – штучне». Третє значення пов'язане з виокремленням у самій людині, людському суспільстві первинного, біологічного, еволюційно зумовленого на протигагу культурно витвореному, духовному, побудованому цивілізацією тощо.

Розглядаючи тетраду концептів «природа», «природа людини», «природа суспільства» та «природа держави», слід зазначити, що, починаючи з античних часів, домінуюче положення усталилося саме за концептом людини. Протагорівська формула, що людина є мірилом всіх речей як існуючих, так і тих, що потенційно можуть бути створені. «Природа держави» та «природа суспільства» розглядалися зазвичай як похідні від природи людини. Ще Арістотель у свій час назвав людину твариною політичною, підкреслюючи тим самим, що прагнення до розбудови державності й бажання існувати в у мовах держави закладене в людській природі.

Думка про атрибутивність державності та соціальності у структурі людської природи була підхоплена більшістю філософів античності. Водночас постулювалася нерівність людської природи і теза про те, що рабство є природним станом для представників варварських народів, а місія владарювання є настільки ж природною спочатку для еллінів, а пізніше для римлян. Відповідно до таких уявлень про природу людини цілком природовідповідною вважалася не просто державність, а державність рабовласницького типу з природним розшаруванням суспільства на рабовласницьку еліту, вільних громадян та рабів.

Нерідко рабів у стародавньому римському суспільстві фактично виносили за змістовне поле людина, що відображалось у широковідомому виразі тої епохи, що раби є за своєю сутністю знаряддями праці, що говорять.

Лише в Новий Час відбувся виразний зсув у культурно-історичному розвитку ментальності і природним правом людини почало розглядатися право на свободу. Так, наприклад, один із найяскравіших представників концепцій природного права Дж. Мілль неухильно утверджував думку про те, що кожен індивід – це автономна особистість, яка має всі невід’ємні ніким, і в тому числі суспільством та державою, природні права. Але, реалізуючи зазначені природні права, особистість повинна рахуватися із соціальним оточенням і робити вибір з урахуванням інтересів і більшого блага суспільства, яке, згідно з думкою Мілля, повинно вбачати головною своєю місією захист інтересів окремих індивідів, які його утворюють. Така орієнтація на конструювання моделей політико-юридичного устрою суспільства задає у свою чергу й природу “істинної” держави, для якої людина є метою, а не засобом її досягнення [19].

Розуміючи таким чином природовідповідність держави, цей мислитель розуміє труднощі реалізації, бо держава, як і суспільство, схильні не лише підтримувати реалізацію природних прав особистості, але пригнічувати індивіда як економічним шляхом, так і морально, встановлюючи свої правила співіснування й створюючи умови, коли особиста думка, навіть видатної особистості, поглинається громадською думкою загалом, посередньої більшості. Однак Дж. Мілль дійшов висновку, що природні права мають найвищу пріоритетність. Тому заради відповідності природі людини суспільство не має права втручатися у життя окремої людини, навіть заради її власного блага. Як виключення це допускається лише в окремих випадках, коли мова йде про збереження соціального спокою та прогресивного розвитку суспільства. При цьому примус і сила походять від самої природи суспільства, а держава, за Дж. Ст. Міллем, це інструмент, що має служити для самовдосконалення на роду.

Вперше у законодавчій формі рівність як невідчужуване природне право особи була закріплена лише у часи творення Конституції США, хоча рух у цей бік розпочався ще з появою християнства в Давньоримській імперії, яке на протигагу пануючі античній в ментальності переконання про природність людської нерівності проголосило рівність всіх людей перед Богом.

Вимога до того, щоб державність була не довільним творінням влади, а здійснювалася у відповідності до природи людини, означає також, що правова основа державного управління повинна ґрунтуватися на природному праві. Природне право у сучасній юриспруденції розглядається як прояв сутнісної природи людини, коли правові норми створюються похідними від природного порядку речей, світобудови та природи людини як невід’ємної частини світобудови. Тоді природа (сутність) людини стає визначальною засадою при розкритті змісту права. З іншого боку, правотворчість детермінується прагненням владної еліти здійснювати правотворчість відповідно до власної політичної волі, що породжує дуалістичний характер право- та державотворення, що відображається у невщухаючих дискусіях між прихильниками природного та позитивного права та пошуками інтегративних моделей права [1; 2; 4; 6; 10; 11; 18].

Інтеграція природного та позитивного вектора правотворення вбачається в тому, що природне право відображає, так би мовити, суб’єктивну сторону права, а позитивне ж право є вираженням предметної (об’єктивної) сторони права. При такому підході природне право розглядається як таке, що не протистоїть, а існує поряд із позитивним правом як сукупність вимог, породжених об’єктивними умовами життєдіяльності людини й рівню розвитку суспільства.

За таких умов сутність природних прав людини полягає у визначенні певного мінімуму загальнолюдських вимог до правового і соціального статусу людини, який є необхідним для її нормального існування, захищаючи від приниження людської гідності, завдяки чому людина зберігає свою особистість і неповторність. Тоді право стає тим дзеркалом людської природи, в якому відображається сутність

людини, єдність її біологічної, соціальної та духовної природи. При цьому межею природних прав однієї людини стають права іншої людини, а обов'язок людини співвідносити свої дії з діями інших людей стає необхідною нормою існування. Тому природа людини полягає водночас і в зазначених суперечностях, а також у подоланні їх та пошуку шляхів вирішення.

Можливість взаємодоповнення природного й позитивного права криється в тому, що природне право задає дійсність позитивному і обмежує свавілля влади. Природні права людини встановлювали межі функцій держави і всесилля правителя. При цьому сам вплив природного права на соціальне буття здійснюється як безпосередньо через вплив на правосвідомість суб'єктів права, так і через матеріальні механізми позитивного права. Однак можливість розходження позитивного права з вимогами природного права є постійною проблемою державотворення та державного управління. І все ж впродовж всієї історії відбувалося поступове зближення основних устремлінь, інтенцій природного і позитивного права, але повного вирішення зазначеної проблеми ще немає і на сьогодні.

Щодо співвідношення природи держави й природи суспільства, то про їх ідентичність говорити не можна, хоча вони не просто співіснують, а постійно та щільно взаємодіють, своєрідно доповнюючи один одного. При цьому кожна з них задає свій вектор руху суспільного організму. Державність обумовлена доцентровими тенденціями, ієрархізацією інтегративно-субординаційних зв'язків у суспільстві, державним управлінням, яке може мати примусовий характер. Природа суспільства найвиразніше репрезентується у місцевому та громадському самоврядуванні й уособлює переважно зовсім іншу, відцентрову тенденцію. Остання у крайніх свої проявах може навіть набувати сепаратистського та автономістського характеру щодо державності. Така суперечність у взаємодії держави й суспільства, тобто єдність і боротьба доцентрової та відцентрової тенденцій, внутрішньо властива суспільному організму, первісно закладена в природу соціуму.

Як слушно зазначає відомий український фахівець із державного управління Т. В. Бутирська: «Державотворчий процес ускладнюють суперечливі й неоднозначні суспільно-трансформаційні зміни, що “розмивають” колись сформовані статичні соціальні норми і причинно-наслідкові зв'язки, змінюючи цю природу на динамічну. Як наслідок змінюються і традиційні наукові уявлення про взаємозв'язок держави й суспільства. Все більш очевидним стає той факт, що зі зміною суспільної природи неефективними виявляються традиційні підходи до розгляду державної сутності. Адже її природу вже визначають нові чинники та закономірності, притаманні існуванню та розвитку сучасної демократичної держави» [3, с. 3].

Згаданою вище дослідницею у процесі дослідження теоретичних основ держави визначено два підходи до розгляду держави. Перший – штучний (аксіоматичний), коли уявлення про державу базуються на тій чи іншій аксіомі. Другий – природний, коли держава розглядається як форма існування людини і суспільства. Відповідно, на думку Т. М. Бутирської, існуючі теорії держави поділяються на природні та штучні залежно від того, що в них розуміють як природу держави й трактують змістову сутність фазового переходу в процесах державотворення. У концепті штучної держави проблема фазового переходу має суб'єктивний характер і розглядається як зміна політичних, економічних та інших відносин між суб'єктами. З позицій природної держави питання фазового переходу вирішується в таких контекстах: зміни ступеня впорядкованості й складності організаційної (інституціональної) структури держави та відмови від смислів і цілей, що вичерпали свої можливості на попередньому досвіді, і вироблення нових смислів і цілей розвитку держави [3].

Однак слід зауважити, що принцип природовідповідності в історії людської думки взагалі, і сфері державотворення та творення людини й громадянина зокрема, не безальтернативний. Як заважував І. І. Мечніков, захоплення довершеністю людської природи найраніше з'явилося в еллінів, які на від-

міну від азійських народів своїх богів витворювали не зооморфно, а антропоморфно по образу й подібності до найпрекрасніших представників роду людського. Вони також створили вчення про необхідність спрямування людського життя у відповідності до природи, хоча й бачили реалізацію зазначеного різними шляхами (наприклад, епікурійці та стоїки) [14].

Однак із завершенням античної епохи ставлення до людської природи змінилося на полярне і остання почала розглядатися як щось нище, джерело пророків. Природа людини насамперед стала ототожнюватися з гріховною плоттю, яка заважає злету людської душі. Утвердження християнства започаткувало дуалізм у поглядах на людську природу, пов'язаний зі звеличенням душі й приниженням тіла, оголошуючи боротьбу з чуттєвою природою у якості наріжного світоглядного імперативу. Людській природі було була об'явлена війна, що контрастувало з античним світоглядом, який став опиратися на поняття про першопочаткову природну зіпсованість людини через гріхопадіння. У античній же традиції ніщо не є поганим, зіпсованим, що відповідає природі. На це постійно наголошував Сенека та інші філософи.

Пізніше античне вчення про життя відповідно до природи знайшло свій новий ще більш розлогий вираз у раціоналістичних теоріях епохи Відродження, які стали в опозицію до християнського презирства до людської природи, таврування її як гріховної, зіпсованої. Відповідно це дало поштовх і до розвитку природним теоріям права державотворчим пошукам щодо створення природних теорій держави, про що неодноразово вже йшла мова вище.

Однак, останнім часом категорично негативне ставлення до людської природи змінилося значно пом'якшеним, критичним варіантом. Так, зокрема І. І. Мечников, шануючи еволюційну природу людини, не схильний вважати її довершеною. Аргументуючи, що в людській природі закладена ціла низка дисгармоній, над якими й повинна працювати сучасна людина. Це дисгармонії як фізіологічного, так і психологічного порядку, що мають місце в травній системі, інстинктах

продовження роду, самозбереження тощо [14].

У своїй роботі він неухильно обґрунтовує тезу про те, що подібно до того, як вона змінила природу тварин і рослин, людина повинна буде змінити свою власну природу, щоб зробити її гармонічнішою. Але таке вдосконалення, на його думку, повинно відповідати природі людини. Для зміни людської природи теж потрібно віддавати собі звіт в ідеалі, до якого слід прагнути і потім вживати всі засоби, що надає наука для здійснення. «Можна абсолютно точно стверджувати, – пише І. І. Мечников, – що не людина має намір переробляти свою фізичну природу, а природа сама переробляється, користуючись силами нервової системи одного зі створених нею вищих представників живої матерії. Переробка природи силами організованої природи не є якоюсь новацією, що зустрічається нами тільки в житті людини, в безпрецедентних успіхах його технічних знань і умінь. Воно глибоко коріниться в самій природі організованого світу, в найменших елементах із їх несвідомими відправленнями» [14, с.11-12].

Більше того, при розгляді феномену людської природи є прозиції не окреслювати еволюційно створеної тілесності та інтелектуальності. Сучасний фізіолог та психолог І. М. Фейгенберг вважає, що ототожнювати природу первісної людини (*Homo sapiens*) й людини цивілізованої – буде вже надмірним спрощенням, яке ігнорує ту обставину, що сучасна людина є людина добудована, яку, на його думку, доцільно назвати *Homo sapiens perimplens*. Знаряддя що опосередковують фізичні та психічні функції людини не є чимось окремим від людини, а стають разом із нею своєрідним новим цілісним організмом, який, добудувавши себе, без цих добудов стає вже не життєздатним [20].

Добудова людини, з одного боку, компенсує частину дисгармоній, успадкованих людиною від природної еволюції, які аналізував І. І. Мечников, а з іншого боку, породжує, на нашу думку, нову низку дисгармоній між добудовою та природною основою, які на відміну від мечниковської можна зазначити як техногенні дисгармонії людської природи. Так, наприклад, добудова органів руху

машинами породжує дисгармонію у формі гіподинамії, яку лише частина цивілізованих людей спроможна адекватно компенсувати штучною фізичною активністю у фітнес клубах. Все більше проблем викликає й природна система травлення, яке тепер потерпає не стільки від дисгармоній еволюційного походження, стільки техногенного. Добудова травної системи індустріально-промислової системою харчування, яка створює для людини все менш природну і все більш штучну їжу, створює такі виклики перед травленням людини, що еволюційні дисгармонії бліднуть на тлі техногенних. Низку подібного роду дисгармоній можна продовжувати.

Але сучасна людська природа, на нашу думку, добудована не лише техногенно в інструментальній, машинній та кіберно-мережевій формі, але й у соціальній формі, оскільки з кожним новим витком соціогенезу людська особистість добудовувалася соціумом все більшого розміру, який порівняно з первісними спільнотами набуває все вищих порядків кількісного масштабу та структурної складності. Хоча в даному разі сучасну людину напевно було б доцільнішим назвати гіпер- чи мегасоціально вбудованою, бо людська автономність, яка зрештою завжди була відносною, все більше поглинається включенням у гігантські соціуми провідним системотворчим чинником ще до недавнього часу були держави, незалежно від того, наскільки вони були природними або штучними, якщо користуватися термінологією Т. М. Бутирської.

Можна констатувати, що природа людського суспільства зазнала кардинальних трансформацій. Зазвичай кількадесяткові первісні спільноти розрослися в процесі соціогенезу вже до мільйонно і мільярдновимірних соціумів, які цілком слушно, вслід за О. Зіновєвим, назвати чоловіїниками, принципово, кардинально новим для людського виду формами соціальності [8].

Наразі глобалізація активно зміщує соціогенезу впливовість держав на другий план порівняно соціосистемотворчими можливостями індивідуальних та колективних наднаціональних суб'єктів (окремі глобально впливові особистості, клуби, ТНК, наддержавні союзи тощо). При цьому соціальне

вбудовування сучасної людини також породжує низку вже соціогенних дисгармоній людської природи, які потребують своєї гармонізації.

Нарощування масштабів та темпів техногенного добудовування та соціетального вбудовування людини принципово змінило й прожує змінювати онтологію, бо людське буття для вже багатьох особистостей стало страшенно далеким від природи не те що дикої, а навіть пасторальної. Сучасна цивілізована людина екзистенціоє у неосяжному віртуальному кіберсвіті та у величезних соціотехноценозах і стає все більш дистанційованою від біоценозів більш-менш природного характеру, що викликає як явні так і експліцитні форми екологічної депривації особистості.

Висновки.

Дуалістичний погляд на природу людини й держави, що проявляється, з одного боку, постулюванні у різних формах принципу природовідповідності у правотворчості, державотворенні та формуванні особистості громадянина, а з іншого – у «позитивній» перебудові, виправленні повністю чи частково «негативної» людської природи повинен бути переосмислений у контексті більш широкого тлумачення змісту та обсягу поняття «природи людини», від якого похідним чином конструюється концепт «природа держави», яка в контексті одного підходу має розбудовуватися відповідно до первісно заданої природи людини, а іншого – переборювати негативні сторони людської натури, виправляти й формувати громадян відповідно до «позитивних» ідеалів державців.

Рухливими є не лише гносеологічні, суб'єктивні межі розуміння концептів «природа людини» та «природа держави». Динамічними є й онтологічні, об'єктивні межі описуваних зазначеними поняттями феноменів, оскільки еволюційно людська природа не є первісно й доконечно задана еволюцією. Досконалість людської природи, безперечно, існує, але скоріше у відносній, а не абсолютній формі. У людській природі закладені можливості та імперативи до технологічної добудови та соціетальної надбудови, що на кожному новому етапі антропосоціодержавогензу витворює нову людську природу

з новими суперечностями та дисгармоніями, можливостями й ризиками. Розв'язання зазначених проблем супроводжується в історії людства як невдачами, так і успіхами. При цьому успішні спроби подолання одних дисгармоній еволюційного техногенного та соціогенного походження, створюють підґрунтя для появи нових дисгармоній, які потребують нової гармонізації у процесі антропосоціогенезу та державотворення.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бурлай Є. В. Дуалізм «природного» та «позитивного» в праві як філософсько-правова проблема / Є. В. Бурлай // Пробл. філософії права. – 2003. – Т. 1. – С. 83-85.
2. Бутирська Т. О. Взаємовідносини публічного управління та державного будівництва в рамках науки державного управління / Т. О. Бутирська // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – 2015. – № 4. – С. 31-38.
3. Бутирська Т. О. Теоретико-методологічні засади державотворення в Україні: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / Т. О. Бутирська. – Київ, 2009. – 36 с.
4. Гавронська Т. В. Правове забезпечення прав і свобод людини в правових системах світу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Т. В. Гавронська. – Київ, 2015. – 20 с.
5. Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли. – М.: Эксмо, 2003. – 173 с.
6. Гришук О. В. Позитивна правова відповідальність людини: детермінаційні аспекти / О. В. Гришук, Х. Б. Соломчак. – Хмельницький, 2016. – 348 с.
7. Євграфова Є. П. Об'єктивність права. Проблеми теорії і реальність / Є. П. Євграфова. – Київ: Парлам. вид-во, 2014. – 414 с.
8. Зиновьев А. Г. Глобальный человек / А. Г. Зиновьев – М.: Центрполиграф, 1997. – 271 с.
9. Іванова Т. В. Екологічно збалансований розвиток держави / Т. В. Іванова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 11.
10. Львова О. Л. Природне право: межі його буття та дії / О. Л. Львова // Правова держава. – 2010. – Вип. 21. – С. 101-110.
11. Мамченко Н. В. Дуалізм природного і позитивного права як синтез цілей правової системи: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Н. В. Мамченко. – Київ, 2009. – 19 с.
12. Матвійчук А. В. Штучний інтелект в економіці: нейронні мережі, нечітка логіка / А. В. Матвійчук. – Київ: КНЕУ, 2011. – 439 с.
13. Машенков К. А. Принцип природовідповідності в державному управлінні розвитком інформаційного суспільства в Україні / К. А. Машенков, А. М. Балашов // Держава та регіони. Сер. Держ. упр.. – 2013. – Вип. 4. – С. 43-47
14. Мечников И. И. Этюды о природе человека / И. И. Мечников. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – 300 с.
15. Мурейко Л. В. О природе массового сознания в контексте исследований «искусственного интеллекта» / Л. В. Мурейко // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2009. – № 110.
16. Ожеван М. Трансгуманістичний рух та техноутопія кібернетичного іморталізму: філософсько-методологічний аналіз / М. Ожеван // Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2015. – № 3. – С. 5-22.
17. Онищук О. Контури феномена постлюдини в інформаційному суспільстві: особливості експлікації / О. Онищук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2013. – № 750. – С. 46-51
18. Рабінович С. П. Взаємозв'язки природного та позитивного права: методологічні засади дослідження / С. П. Рабінович // Пробл. філософії права. – 2008/2009. – Т. 6/7. – С. 64-72.
19. Сорока Г. Б. Політико-правові погляди ідеолога англійського лібералізму Дж. Ст. Мілля / Г. Б. Сорока. – Луганськ, 2011. – 232 с.
20. Фейгенберг И. М. Человек достроенный и биосфера / И. М. Фейгенберг // Вопросы философии. – 2006. – № 2. – С. 151-161.

REFERENCES

1. Burlai, Ye.V. (2003). Dualizm «prirodnoho» ta «pozytyvnoho» v pravi yak filosofsko-pravova problema [Dualism of «natural» and «positive» in law as a philosophical and legal problem]. *Probl. filosofii prava*, 1, 83-85 [in Ukrainian].
2. Butyrska, T.O. (2015). Vzaiemovidnosyny publichnoho upravlinnia ta derzhavnoho budivnytstva v ramkakh nauky derzhavnoho upravlinnia [Relationship of Public Administration and State Building within the Science of Public Administration]. *Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy*, 4, 31-38 [in Ukrainian].
3. Butyrska, T.O. (2009). *Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavotvorennya v Ukraini* [Theoretical and methodological foundations of state creation in Ukraine]. Extended abstract of doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
4. Havronska, T.V. (2015). *Pravove zabezpechennia prav i svobod liudyny v pravovykh systemakh svitu* [Legal protection of human rights and freedoms in the legal systems of the world]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
5. Geyts, B. (2003). *Biznes so skorostyu myisli* [Business with the speed of thought]. Moscow: Eksmo [in Russian].
6. Hryshchuk, O.V., & Solomchak, Kh.B. (2016). *Pozytyvna pravova vidpovidalnist liudyny: determinatsiini aspekty* [Positive Legal Responsibility of Man: Determination Aspects]. Khmelnitskyi [in Ukrainian].
7. Ievhrafova, Ye.P. (2014). *Obiektivnist prava. Problemy teorii i realnist* [Objectivity of law. Problems of the theory and reality]. Kyiv: Parlam. vyd-vo
8. Zinovev, A.G. (1997). *Globalnyi cheloveynik* [Global human being]. Moscow: Tsentrpoligraf [in Russian].
9. Ivanova, T.V. (2010). *Ekolohichno zbalansovanyi rozvytok derzhavy* [Ecologically balanced development of the country]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 11 [in Ukrainian].
10. Lvova, O.L. (2010). *Pryroдне право: mezhi yoho buttia ta dii* [Natural Law: The Boundaries of Its Being and Action]. *Pravova derzhava*, 21, 101-110 [in Ukrainian].

11. Mamchenko, N.V. (2009). *Dualizm pryrodnoho i pozytyvnoho prava yak syntez tsilei pravovoi systemy [Dualism of natural and positive law as a synthesis of the goals of the legal system: author's abstract]*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
12. Matviichuk, A.V. (2011). *Shtuchnyi intelekt v ekonomitsi: neironni merezhi, nechitka lohika [Artificial Intelligence in Economics: Neural Networks, Fuzzy Logic]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
13. Mashnenkov, K.A., & Balashov, A.M. (2013). *Pryntsyf pryrodovidpovidnosti v derzhavnomu upravlinni rozvytkom informatsiinoho suspilstva v Ukraini [The Principle of Natural Conformity in Public Administration in the Development of the Information Society in Ukraine]*. *Derzhava ta rehiony. Ser. Derzh. upr.*, 4, 43-47 [in Ukrainian].
14. Mechnikov, I.I. (1961). *Etyudy o prirode cheloveka [Studies on the nature of man]*. Moscow: Izd-vo AN SSSR [in Russian].
15. Mureyko, L.V. (2009). *O prirode massovogo soznaniya v kontekste issledovaniy «iskusstvennogo intellekta» [About the nature of mass consciousness in the context of the research of artificial intelligence]*. *Izvestiya RGPU im. A.I. Gertsena*, 110 [in Russian].
16. Ozhevan, M. (2015). *Tranzhumanistychnyi rukh ta tekhnoutopiia kibernetichnoho immortalizmu: filosofsko-metodolohichniy analiz [Transhumanistic movement and technoutopy of cybernetic immortalism: philosophical and methodological analysis]*. *Visn. Kyiv. nats. torh.-ekon. un-tu.*, 3, 5-22 [in Ukrainian].
17. Onyshchuk, O. (2013). *Kontury fenomeny postliudyny v informatsiinomu suspilstvi: osoblyvosti eksplikatsii [The contours of the post-man phenomenon in the information society: the features of explication]*. *Visn. Nats. un-tu «Lviv. politekhnik»*, 750, 46-51 [in Ukrainian].
18. Rabinovych, S.P. (2008/2009). *Vzaiemozviazky pryrodnoho ta pozytyvnoho prava: metodolohichni zasady doslidzhennia [Interconnections of natural and positive law: methodological principles of research]*. *Probl. filosofii prava*, 6/7, 64-72 [in Ukrainian].
19. Soroka, H.B. (2011). *Polityko-pravovi pohliady ideoloha anhliskoho liberalizmu Dzh. St. Millia [Political and legal views of the ideologue of British liberalism J. St. Mill]*. Luhansk [in Ukrainian].
20. Feygenberg, I.M. (2006). *Chelovek dostroennyiy i biosfera [Man completed and the biosphere]*. *Voprosy filosofii*, 2, 151-161 [in Russian].

Машненко Костянтин Анатолійович

Кандидат економічних наук, докторант
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
49044, м. Дніпро, вул. Гоголя, 29

Mashnenkov Kostiantyn

Ph. D., Assoc., Doctoral student
Dnipropetrovsk regional institute of public administration of National academy
for public administration under the President of Ukraine
29, Hoholya str., Dnipro, 49044, Ukraine

Email: acad@vidr.dp.ua

Цитування: Машненко К. А. Концептуалізація базових понять у контексті державного управління розбудовою екологічної держави / К. А. Машненко // Аспекти публічного управління. – 2018. – Т. 6. – № 11-12. – С. 47-55.

Citation: Mashnenkov, K.A. (2018). *Kontseptualizatsiia bazovykh poniat u konteksti derzhavnoho upravlinnia rozbudovoiu ekolohichnoi derzhavy [Conceptualization of basic concepts in the context of state management by development of environmental state]*. *Public administration aspects*, 6 (11-12), 47-55.

Стаття надійшла / Article arrived: 24.10.2018

Схвалено до друку / Accepted: 27.11.2018